शालिकराम पौड्याल
शोधनिर्देशक

बुटवल नगरपालिकाका संस्थागत विद्यालयका नि.मा.वि. तहमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरूको अभिव्यक्ति क्षमताको अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, बुटवल बहुमुखी क्याम्पस, शिक्षाशास्त्र सङ्काय,
नेपाली भाषा शिक्षा विभाग स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको
नेपाली भाषा शिक्षा विषयको पाठ्यांश नेपा.शि.
५९८ को प्रयोजनार्थ प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी
नेत्रकुमारी अर्याल
त्रि.वि. दर्ता नं. ९-२-४५८-२४-२००४
परीक्षा क्रमाङ्क : ५००२८६ (२०६५/०६७)
नेपाली भाषा शिक्षा विभाग
शिक्षाशास्त्र सङ्काय
बुटवल बहुमुखी क्याम्पस
२०६८

निर्देशकको सिफारिस-पत्र

बुटवल बहुमुखी क्याम्पस नेपाली भाषा शिक्षा विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको नेपाली भाषा विषयको नेपा.शि. ५९८ पाठ्यांशको प्रयोजनार्थ प्रस्तुत 'बुटवल नगरपालिकाका संस्थागत विद्यालयका नि.मा.वि. तहमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरूको अभि(व्यक्ति क्षमताको अध्ययन' शीर्षकको शोधपत्र श्रीमती नेत्रकुमारी अर्यालले मेरा निर्देशनमा रही तयार गर्नुभएको हो । यो शोधकार्य उहाँले परिश्रम र लगनशीलताका साथ तयार गर्नुभएको हुनाले यस शोधकार्यसँग म पूर्ण सन्तुष्ट छु । प्रस्तुत शोधपत्र समयसापेक्ष र मौलिक भएकाले यसको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि नेपाली भाषा शिक्षा विभागमा सिफारिस गर्दछु ।

....

शालिकराम पौड्याल

शोधनिर्देशक

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

बुटवल बहुमुखी क्याम्पस

बुटवल

मिति : २०६८/०४/०२

कृतज्ञता ज्ञापन

बुटवल नगरपालिकाका संस्थागत विद्यालयका नि.मा.वि तहमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरूको अभिव्यक्ति क्षमताको अध्ययन शीर्षक छनोट तथा शोध प्रस्ताव स्वीकृत गराइ दिनुहुने विभागीय प्रमुखलाई सर्वप्रथम म हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । प्रस्तुत शोधपत्र मैले मेरा आदरणीय गुरु शालिकराम पौड्यालज्यूको प्राज्ञिक निर्देशनमा तयार पारेकी छु । आफ्नो अति व्यस्त जीवनमा पनि अमूल्य समय दिई मलाई समुचित निर्देशन दिएर लेखनमा अभिप्रेरित गर्नुहुने शोधनिर्देशक श्रदेय गुरु शालिकराम पौड्यालज्यूप्रति सर्वप्रथम म हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

शोधशीर्षक छनोट एवम् लेखन कार्यमा प्रोत्साहन गर्नुहुने नेपाली विभागका विभागीय प्रमुख आदरणीय गुरु सहप्राध्यापक दयाराम बस्याल लगायत विभागका आदरणीय गुरुहरू सहप्राध्यापक शिवप्रसाद ज्ञवाली, उपप्राध्यापक टेकराज अर्याल र उपप्राध्यापक सखिशरण सुवेदीप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु ।

यस शोध कार्यको क्रममा आवश्यक सामग्री सङ्कलन गर्नको लागि सहयोग गर्ने विद्यालय परिवार तथा नेपाली शिक्षण गर्ने गुरुहरूप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु । मेरो अध्ययनका हर पाइलामा मलाई उत्साहित बनाई यो अवस्थासम्म ल्याइ पुऱ्याउने आदरणीय बुबा-आमा, दाजु-भाउजूहरू लगायत सम्पूर्ण अर्याल परिवार तथा काफ्ले परिवारप्रति हृदयदेखि नै आभार प्रकट गर्दछु । मेरो अध्ययनलाई यथोचित वातावरण मिलाई उच्च शिक्षा अध्ययन गर्न सदैव उत्साहित गर्ने आत्मीय जीवन साथी नारायणप्रसाद काफ्लेज्यूलाई हृदयदेखि कृतज्ञता प्रकट गर्न चाहन्छु । प्रस्तुत शोधपत्र सुरुदेखि अन्तिम अवस्थासम्म हर क्षेत्रबाट मलाई सुझाव सल्लाह दिई सहयोग गर्ने आत्मीय दिदी राधिका गौतमका साथै दाजु जगन्नाथ न्यौपानेप्रति हृदयदेखि नै आभार प्रकट गर्दछु । यसका साथै शोधपत्र लेखनमा अगाडि बढ्न प्रेरित गर्ने भाइ वेदप्रसाद काफ्ले, बहिनी आशा अधिकारी र साथी पवित्रा ढकालप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु ।

शोधपत्रलाई शुद्धताका साथ कम्प्युटर टङ्कन गरी सहयोग पुऱ्याउने दुर्गाप्रसाद चौधरी (बुटवल विविध सेवा सेन्टर)लाई धन्यवाद दिन चाहन्छु । यसका साथै यस शोधपत्रको मूल्याङ्कनका लागि नेपाली भाषा शिक्षा विभाग समक्ष पेस गर्दछु ।

शोधकर्ता
नेत्रकुमारी अर्याल
नेपाली भाषा शिक्षा विभाग
बुटवल बहुमुखी क्याम्पस

२०६८/०४/

शोधसार

शोधशीर्षक : 'बुटवल नगरपालिकाका संस्थागत विद्यालयका नि.मा.वि तहमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरूको अभिव्यक्ति क्षमताको अध्ययन'

शोधार्थी : नेत्रकुमारी अर्याल

शोधनिर्देशक : शालिकराम पौड्याल

शोधको पृष्ठ : ६५+२१

१. शोधका उद्देश्यहरू

१.१ नि.मा.वि.तहमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको अभिव्यक्ति क्षमताको अध्ययन गर्नु ।

१.२ विद्यार्थीहरूको अभिव्यक्ति क्षमताको परीक्षणीय पक्षका आधारमा प्राप्त तथ्याङ्कको विश्लेषण गर्नु ।

१.३ विद्यार्थीहरूको अभिव्यक्तिमा देखिएका समस्याहरूको निराकरणका लागि प्राप्त निष(कर्षका आधारमा सुझावहरू प्रस्तुत गर्नु ।

२. शोधको सीमा

२.१ प्रस्तुत शोधपत्रमा बुटवल नगरपालिकाभित्रका ५ वटा संस्थागत विद्यालयमा नि.मा.वि. तहमा अध्ययनरत १०-१०जनागरी जम्मा ५० जना विद्यार्थीहरूको अध्ययनमा सीमित रहेको छ ।

२.२ प्रस्तुत अध्ययन क्षमता भन्नाले बुटवल नगरपालिकाभित्रका ५ वटा विद्यालयमा उक्त स्तरमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको अभिव्यक्ति क्षमताको अध्ययन विश्लेषणमा सीमित रहेको छ ।

२.३ प्रस्तुत अध्ययन निर्दिष्ट निर्धारित विषय शीर्षकमा विद्यार्थीले दिएको लिखित अभि(व्यक्तिमा सीमित रहेको छ ।

२.४ यस अध्ययनको निष्कर्ष विद्यार्थीहरूको अभिव्यक्ति क्षमता परीक्षणबाट प्राप्त प्राप्ताङ्कको विश्लेषणमा मात्र आधारित रहेको छ ।

३. शोध विधि

३.१ नमुना सर्वेक्षण विधि

३.१.१ जनसङ्ख्या र प्रतिनिधि नमुना छनोट

३.१.२ सामग्री निर्माण र निर्मित सामग्रीको मानकीकरण

३.१.३ तथ्याङ्क सङ्कलन

३.१.४ तालिकीकरण, व्याख्या विश्लेषण

४. शोधको निष्कर्ष

४.१ निम्न माध्यमिक तहमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको अभिव्यक्ति क्षमता मध्यम रहेको छ ।

४.२ ८ वटा परीक्षणीय पक्षहरूमध्ये ५ वटा पक्षहरूमा विद्यार्थीहरूको क्षमता स्तर राम्रो देखिन्छ भने ३ वटा पक्षहरूमा कमजोर क्षमता स्तर रहेको देखिन्छ ।

४.३ परीक्षणीय पक्षहरूमा अत्युत्तम, उत्तम र मध्यम श्रेणीमा विद्यार्थीहरू ६९.२५ प्रतिशत रहेका छन् भने निम्न र निम्नतम श्रेणीका विद्यार्थीहरू ३०.७५ प्रतिशत रहेका छन् ।

४.४ तर्कपूर्ण प्रस्तुति, सिलसिलाबद्धता, हिज्जे (वर्णविन्यास), लेख्य चिह्नको प्रयोग, किनारा छोडाइ र सफाइ जस्ता परीक्षणीय पक्षहरूमा विद्यार्थीहरूको क्षमता स्तर राम्रो देखिन्छ भने वाक्य गठन, शब्द छनोट तथा प्रयोग र मानक भाषाको प्रयोग जस्ता परीक्षणीय पक्षहरूमा विद्यार्थीहरूको क्षमता स्तर अलि कमजोर देखिन्छ ।

४.५ छात्र र छात्राहरूका बीचको तुलनामा छात्रभन्दा छात्राहरूको स्तर राम्रो रहेको छ ।

४.६ विद्यालयगत रूपमा विद्यार्थीहरूको क्षमता स्तर क्रमशः एभरेष्ट इङ्लिस बोर्डिङ स्कुलमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको अभिव्यक्ति क्षमता अत्यन्त राम्रो देखियो । त्यसैगरी दीप बोर्डिङ हाइ स्कुलमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको क्षमता स्तर राम्रो देखियो । त्यसपछि लुम्बिनी बोर्डिङ स्कुलमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको क्षमता स्तर राम्रो देखियो । आइडियल इङ्लिस बोर्डिङ स्कुलमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको क्षमता स्तर सामान्य देखियो भने समिट इङ्लिस बोर्डिङ स्कुलमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको क्षमता स्तर अरू ४ वटा विद्यालयका तुलनामा अलि कमजोर रहेको देखियो ।

विषय सूची

पेज नं.

अध्याय एक

शोध परिचय

१.१	शोधशीर्षक	१
१.२	शोधको प्रयोजन	१
१.३	समस्याकथन	१
१.४	अध्ययनका उद्देश्यहरू	२
१.५	शोधको औचित्य	२
१.६	पूर्वकार्यको समीक्षा	३
१.७	अध्ययनको सीमा	६
१.८	शोध विधि	६
	१.८.१ जनसङ्ख्या र प्रतिनिधि नमुना छनोट	७
	१.८.२ सामग्री निर्माण र निर्मित सामग्रीको मानकीकरण	७
	१.८.३ तथ्याङ्क सङ्कलन	८
	१.८.४ तालिकीकरण, व्याख्या विश्लेषण	८
१.९	शोधको रूपरेखा	८

अध्याय दुई

सैद्धान्तिक परिचय र परीक्षणीय पक्ष

२.१	विषय प्रवेश	९
२.२	परिचय	९
२.३	आवश्यकता र महत्त्व	९
२.४	परीक्षणीय पक्ष	११
२.५	परीक्षणीय विधि र साधन	११
	२.५.१ तर्कपूर्ण प्रस्तुति	१२
	२.५.२ सिलसिलाबद्धता	१२
	२.५.३ वर्णविन्यास (हिज्जे)	१२

२.५.४ लेख्य चिह्नको प्रयोग १३
२.५.५ शब्द छनोट र प्रयोग १३
२.५.६ वाक्य गठन १३
२.५.७ किनारा छोडाइ र सफाइ १४
२.५.८ मानक भाषाको प्रयोग १४
२.६ सकरात्मक पक्षहरू १५
२.७ नकरात्मक पक्षहरू १५
२.८ निष्कर्ष १६

अध्याय तीन

विद्यालयगत अभिव्यक्ति क्षमताको अध्ययन र विश्लेषण

३.१ विषय प्रवेश १७
३.१.१ एभरेष्ट इङ्लिस बोर्डिङ स्कुल १७
३.१.२ दीप बोर्डिङ हाइ स्कुल २३
३.१.३ आइडियल इङ्लिस बोर्डिङ स्कुल २८
३.१.४ समिट इङ्लिस बोर्डिङ स्कुल ३३
३.१.५ लुम्बिनी बोर्डिङ स्कुल ३९

अध्याय चार

तुलनात्मक व्याख्या विश्लेषण

४.१ विषय प्रवेश ४६
४.२ परीक्षणीय पक्षका आधारमा ४७
४.२.१ तर्कपूर्ण प्रस्तुति ४८
४.२.२ सिलसिलाबद्धता ४८
४.२.३ वर्णविन्यास (हिज्जे) ४९
४.२.४ लेख्य चिह्नको प्रयोग ४९
४.२.५ शब्द छनोट र प्रयोग ५०
४.२.६ वाक्य गठन ५०

४.२.७ किनारा छोडाइ र सफाइ ५१
४.२.८ मानक भाषाको प्रयोग ५१
४.३ छात्र र छात्राहरूका आधारमा ५३
४.३.१ तर्कपूर्ण प्रस्तुति ५४
४.३.२ सिलसिलाबद्धता ५४
४.३.३ वर्णविन्यास (हिज्जे) ५५
४.३.४ लेख्य चिह्नको प्रयोग ५५
४.३.५ शब्द छनोट र प्रयोग ५६
४.३.६ वाक्य गठन ५६
४.३.७ किनारा छोडाइ र सफाइ ५७
४.३.८ मानक भाषाको प्रयोग ५७

अध्याय पाँच

निष्कर्ष र सुझाव

५.१ निष्कर्ष ६०
५.२ सुझावहरू ६२
५.३ शैक्षणिक प्रयोजन ६४
५.४ भावी अनुसन्धानका लागि सम्भावित शोध शीर्षकहरू ६४
सन्दर्भ सूची
परिशिष्टहरू

तालिका सूची

तालिका नं.	विवरण	पेज नं.
१	तर्कपूर्ण प्रस्तुति	१७
२.	सिलसिलाबद्धता	१८
३.	वर्णविन्यास (हिज्जे)	१९
४.	लेख्य चिह्नको प्रयोग	१९
५.	शब्द छनोट तथा प्रयोग	२०
६.	वाक्य गठन	२१
७.	किनारा छोडाइ र सफाइ	२१
८.	मानक भाषाको प्रयोग	२२
९.	तर्कपूर्ण प्रस्तुति	२३
१०.	सिलसिलाबद्धता	२३
११.	वर्णविन्यास (हिज्जे)	२४
१२.	लेख्य चिह्नको प्रयोग	२५
१३.	शब्द छनोट तथा प्रयोग	२५
१४.	वाक्य गठन	२६
१५.	किनारा छोडाइ र सफाइ	२७
१६.	मानक भाषाको प्रयोग	२७
१७.	तर्कपूर्ण प्रस्तुति	२८
१८.	सिलसिलाबद्धता	२९
१९.	वर्णविन्यास (हिज्जे)	२९
२०.	लेख्य चिह्नको प्रयोग	३०
२१.	शब्द छनोट तथा प्रयोग	३१
२२.	वाक्य गठन	३१
२३.	किनारा छोडाइ र सफाइ	३२
२४.	मानक भाषाको प्रयोग	३३
२५.	तर्कपूर्ण प्रस्तुति	३३
२६.	सिलसिलाबद्धता	३४

२७.	वर्णविन्यास (हिज्जे)	३५
२८.	लेख्य चिह्नको प्रयोग	३५
२९.	शब्द छनोट तथा प्रयोग	३६
३०.	वाक्य गठन	३७
३१.	किनारा छोडाइ र सफाइ	३७
३२.	मानक भाषाको प्रयोग	३८
३३.	तर्कपूर्ण प्रस्तुति	३९
३४.	सिलसिलाबद्धता	३९
३५.	वर्णविन्यास (हिज्जे)	४०
३६.	लेख्य चिह्नको प्रयोग	४१
३७.	शब्द छनोट तथा प्रयोग	४१
३८.	वाक्य गठन	४२
३९.	किनारा छोडाइ र सफाइ	४३
४०.	मानक भाषाको प्रयोग	४३
४१.	परीक्षणीय पक्षका आधारमा	४७
४२.	छात्र र छात्राहरूका आधारमा	५३